

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקראתכם (ויקרא כג, כד) - בגימטריה תקעו בשופר של-איל בדי שאזכר לכם עקדת יצחק בראבבה אביכם, והפכות לכם שבתון בגימטריה נצח רחמים דבנוי לרחימו דדינא, כנאמר בזהר שאף שזה' אהב משפט, מתגברים רחמינו על-בנינו נגד מדת הדין. (גנת אנוח)

שופר נטריקון אין שטן ואין פגע רע, ותבות אלו בגימטריה תשרי, להורות שבחדש תשרי אין כח לשטן לקטר על-ישראל, מפני שהם מלאים מצות בכל-החדש בלו. (זכר דוד)

שופר מלשון שפרו מעשיכם, והוא נטריקון שפל רוח, כי פעל-התשובה צריך להיות שפל רוח ולב נשפר, וכן הוא נטריקון שק, ותענית פזר - רמז לצדקה, רנה - התפלל. (זרע יעקב)

שופר נטריקון שחוק פינו וילשוננו רנה, שעל-ידי השופר ממשיכים שפע ושמחה. שופר נטריקון פקדת שרה רחל וחסדה, והאותיות קדם שופר הן עקרה, שעל ידי השופר נושעים בבנים, ושופר מאריך כלשון חז"ל מרמז שמביא אריכות ימים, ומשפיע עשר כי תקע בגימטריה עשר. (עטרת ישועה)

התקוששו וקושו (צפניה ב, א) - קשט עצמך תחלה ואחר-כך קשט אחרים, ולכן המלכה בערב יום-ההפכים צריך להיות מלכה תחלה, שכן התקוששו נטריקון חסירו תחלה קפה של-שרצים והדר וקושו. (חמדת ימים)

השופר מזכיר לאדם את-סופו ומעוררו לשוב בתשובה שלמה: תקיע"ה נטריקון תפל קומתך ישיבונך על-האדמה. שברי"ם - שאריך בניך וכושך יטלו מוקד, וכן שברך בקבר רמה יאכלון מוקד. תרוע"ה - תבואו רעיד ויגמלו עמך החסד. תקיע"ה - תפתח קבר ישאלוך על-השם. (הנודע ביהודה)

נחלקו חז"ל אם העולם נברא בתשרי או בניסן, ושניהם נדרשים בפסוק עולם חסד יבנה, כי יבנה נטריקון בתשרי או בניסן נברא העולם, והיו"ד מרמזת לחכמה. (עצי הלבנון)

האותיות אחר שופר כמנין שברך הרבה מאד, שהתשובה הופכת דונות לזכיות. (בן-אישחי)

ספורים

נוהג היה הגר"ז מברסק לומר תהלים בכל-רגע פנוי בראש השנה, מתוך התעוררות ורגש. וספר פעם אדם אחד, כי כאשר נקלע לראשונה בחייו לבית הרב מברסק בראש השנה, וראה אותו ואת בניו שקועים באמירת תהלים בהתעוררות עצומה וברגש רב, תמה על-הדבר ושאל בחשש: "שמוא יש כאן איזה חולה מסכן?" אולם בני הבית השיבו בשלילה, והסבירו: "הלא ראש השנה היום!" פעם שאלו את הרב מברסק על-כך, ותמיהו אם לא עדיף ללמוד גמרא ביום גדול זה. השיב הרב והסביר: "משל לסוחר שהיה ברשותו הון רב, ולפתע ירד מנכסיו ונעשה עני מרוד. אין ספק, כי במצב כזה התנאי הראשון להעמידו שוב על-רגליו, הוא על-ידי חדוש מלאי המעות שבידו. ברור הדבר, שההון המשמעותי ביותר ליום הדין הוא למוד תורה, אולם למוד בעיון מעורר לעתים קשיות ועיונים בספרים שונים, ומכך נגרם בטול זמן שאינו רצוי ביום הדין. לכן נוהג אני לומר תהלים ללא בטול זמן, כי אותו אומרים ברגיפות ללא הפסקה."

רבי יוסף מאיר מספינקא ספר פעם, כי אצל הרבי ר' אלימלך מליז'נסק, היה רבי מנדל מרימינוב משמש בשליח-הצבור בשחרית של ראש השנה. שנה אחת, המתניו המתפללים לרבי מנדל שירד לפני התבה, אולם הוא נחבא אלי-הכלים. החלו לחפש אחריו, ולאחר שמצאוהו, הפצירו בו רבות עד שהסכים להתפלל לפני התבה. לאחר התפלה התנצל וספר, כי פלימי שעומד בשליח-צבור בימים הנוצרים, עליו להזהר מ"ו במנחם-אב ואילך שלא יעבר עליו יום בלי למוד גמרא. ומחמת טרדת הדרך, נאנס ולא למד גמרא יום אחד, ולכן לא רצה תחלה להתפלל לפני התבה, עד שחקו בו.

בערב ימיו של הרב מטשבינ, כאשר היה חלוש בגופו וסבל יסורים רבים, רמז חתנו רבי ברוך שמעון שניאורסון לשליח-הצבור, להזדרז מעט בתפלתו, כדי שלא להכביד על-הרב שהתאמץ להשתתף בכל התפלות למרות חלשתו. אולם שראה זאת הרב, הרים את-קולו מתוך סערת רוח שלא כהרגלו, ואמר: "מדוע נחפזים אתם בתפלה? הרי ראש השנה היום!"

יראתו הגדולה של רבי יהודה צדקה מכל נדנד עברה וספק אסור, היו להפליא. פעם נשא דברים בראש השנה, בעת שהתאספו בביתו לאמירת תהלים, ואמר: "הרי מצות תקיעת שופר בראש השנה היא עצומה ונוצרה, ואין מי שיוכל לתאר את חשיבותה ומעלתה, ואת התקונים הנשגבים שהיא פועלת בשמי מרום ובכל-העולמות, ובכל-זאת בטלו חז"ל את המצוה, רק בגלל איזה עם-הארץ בארץ כוש' שיבוא לטלטל את-השופר בשבת, ובשבילו בטלו את המצוה מכל-ישראל לרבותיהם עד סוף כל הדורות. ללמדך מהי כחה שלי-עברה ומהו כחו שלי-בלי-אחד מישראל."

כליל ראש השנה הראשון אחר פטירת ה"דברי חיים" מצנו, אמר בנו בכורו רבי יחזקאל שרגא משינובה: "בשדוד המלך עליו השלום ראה את-הדורות הפחותים עד ביאת המשיח ומנהיגיהם, הצטער במר-לבו ואמר זה דור דורשיו - ביצע יוכל הדור להתקנים עמם? ולכן בקש 'מבקשי פניך' - מבקשנו מוקד שתאיר אלינו את-פניך, בזכות 'עקב' ותושיענו סלה."

היה היה

במחצת החוזה מלבלין בגרעין

הוזה והדרה של יהדות פולין, היה ה'חוזה' מלבלין, רבי יעקב יצחק הלוי הורוויץ, שנקרא סתם 'רבי' בפי יהודי פולין במשך למעלה ממאה שנה עד שנות השואה. מצודתו היתה פרושה עלי פני הארץ בלח, ובעיניו הזכות היו צופה ומביט למרחקים ונושא על לוח לבו את סבלותיהם של בני ישראל הנאנקים בגלות הקשה. פעם הגיע לאזניו שלי-הרבי, על חזר יהודי באחד הפפרים הרחוקים מלבלין, שנקלא בידי הפריץ המקומי עקב אי-תשלום דמי החכירה, מעשה נבלה שהפריצים והמושלים בימים ההם עשו כך חדשים לבקרים, ואין פוצה פה ומצפצף. נחרד הרבי לשמע על גורלו של החובר המסכן, והוא שגר את שליחיו הנאמנים כדי שישתדלו להצילו מרדת שחת. לא עבר זמן רב עד שהתברר, כי לפדיון השבוי יש לגייס במהירות סכום עתק, שכל-מי ששמע את גבהו צללו אזניו. כלם פקרו את-אצבעותיהם ביאוש, בידיעה שאין תקנה בדרך השבע להשיג סכום זה גדול, וידיהם רפו וכהו. והנה נשמע קולו של ה'חוזה' שאמר ברב רגש: "מכטיח אני, כי מי שיתן עכשו סכום זה לפדיון שבויים, יזכה ויהא חלקו עמי בגרעין העליון". כלם הביטו זה על-זה בתדהמה, אולם עוד בטרם הספיק מאן-דהו לפצות פה, פלס לו שכנא הנגיד את-הדרך אל ה'חוזה'. בבטחון ובנחישות, עמד שכנא לפני הצדיק, והניח צרור גדול ותפוח על-שולחנו. תחלה אורו פני הרבי, ששמח על פדיון נפשו של החובר השבוי, אולם לאחר רגע נענמו פניו.

"שמע נא", פנה בשפל-קול אל הנגיד ואמר, "שמא תותר על הבטחתי להיות עמי בגרעין, ותמורת זה אבטיח לך עשר לכל ימי חייך, וגם בגים טובים, צדיקים וישרים?" אולם שכנא נענע בראשו בסרוב תקיף ואמר: "לא ולא, על ההבטחה הנדירה הזו להיות במחצה אחת עם הרבי בגרעין לא אותר". עננה כבדה השתרה עלי פני הרבי, והוא נסה שוב להבטיח לשכנא עשירות עד סוף בלי-הדורות עם דורות ישרים, אולם הלה לא רצה לשמע ותבע את קיום ההבטחה עד-לאחת. היטב ידעו כלם את הסבה לרצונו של-הרבי לקבל את ותורו של שכנא, שכן היטב הפירושו באיש קל-דעת שיותר מקפה של-שרצים תלויה לו מאחוריו, אולם את הנעשה אין להשיב. "ובכן" נאנח ה'חוזה' ואמר, "מפיון שאתה עומד על-שולך, מכרח אתה לקבל על-עצמך את התנאים הבאים. ראשית, דע לך כי בתקופה הקרובה תרד ממכסד ותהפך להיות עני מרוד, ולא רק זאת אלא גם תפל למשכב ותחלה בחללים כבדים לאין מרפא". בטוחים היו הסוככים כי שכנא יתחרט ויתור על-ההבטחה, אולם הוא המשיך לעמד על-שולו והסכים לכל-תנאי. "ובנוסף", המשיך ה'חוזה' ואמר, "יש עליך לקיים תנאי נוסף וברור. עליך להקפיד לבוא מדי שנה אלי ללבלין בפרם הימים הנוראים, ולשהות עמי במחצתי בבית-המדרש בשני ימי ראש השנה. אם לא יעלה בידך להגיע אפלו פעם אחת ליום הדין ללבלין, הרי אני נקי משבועתי זאת ותפסיד את חלקך בגרעין".

לא עברו ימים ארבים מאז שב שכנא הנגיד לביתו, והאסונות החלו לבוא אליו בצורות. תחלה התהפך עליו גלגל מזל, ובזמן קצר הפסיד את כל-רכושו, עד שהפך לעני המחזר על-הפתחים. לאחר מכן חלה במחלת עור כבדה ומסתורית, שהחלישה את-גופו עד שפמטע לא היה מסגל ללכת על-רגליו. והגזש מכל היה, שריח צחנה ועפוש החל לנדף ממנו, עד שהבריות התרחקו ממנו בתעוב. אך בלי-זאת לא שבר את-רוחו, והוא התנחם בלי-העת בהבטחה שקבל מ'החוזה' ליבנות להיות עמו בגרעין, וכל-מחיר לא היה יקר מדי בשביל כך. היטב ידע שכנא, שלא יעלה בידו למצא מקום בעגלת נוסעים שנוסעת ללבלין, שכן אף אחד לא ירצה לשהות בסמוך לו במשך הנסיעה הארפה, ולכן היה יוצא מיד לאחר חג השבעות מביתו, ומכתת את-רגליו עד העיר לבלין. שנה אחת, מצא שכנא את-עצמו במרחק של כמה פרסאות מלבלין, והבין כי אם ימשיך רגלית לא יגיע בזמן אלי-העיר. לפתע ראה מרחוק פרפרה נוסעת, והוא מהר להשליך את-עצמו על אס-הדרך, עד שהיא נאלצה לעצר את-מרדחה. בין הנוסעים היה ה'שר שלום' מבלו שהיה אז אברך צעיר, והוא חמל על העני המצער, והכריח את שאר הנוסעים לקחתו עמם אל ה'חוזה' בלבלין.

עם הגיעו, הלך ה'שר שלום' לקבל שלום מ'החוזה', אולם הרבי לא הושיט לו את-ידו לשלום. נבהל ה'שר שלום' והחל להתחנן על-נפשו, עד שהרבי טען כלפיו: "מי בקש ממך להביא אותו הנה?" תחלה לא הבין רבי שלום את פשר הדברים, וכשהבין כי פנתו אל אותו הלך מצער, אמר לו ה'חוזה': "אם אתה הבאת אותו לכאן, עליך להביא אותו לידי תקונו השלם", ובאמרו זאת נתן לו את הספר הקדמון "ברית מנוחה" שחברו רבי אברהם מרמון הספרדי מגרנדה, עליו העיד האר"ז ל שקבלו היא אמת לאמתה, ובקש ממנו ללמד בו עם שכנא הנגיד לשעבר. עשה ה'שר שלום' כן, ולאחר ראש השנה שב ואמר אל ה'חוזה': "למדתי עמו את-הספר בלו, והוא הבינו היטב". שמח ה'חוזה' לשמע הדברים והיה נר עליו כי נחה דעתו עליו על תקונו נפשו של-שכנא. לאות הוקרה, מסר ה'חוזה' לתלמידו ה'שר שלום' את הספר "ברית מנוחה" פתשוה, וספר קדוש זה שכן כבוד בחצר הקדש בלו עד השואה האמה. שכנא נותר בלבלין גם בעשרת ימי תשובה וימים הפפורים, ומיד למחרת שבך חיים ורבים יצאו ללוותו בדרך האחרונה, כאשר בראש המלוים היה ה'חוזה' בכבודו ובעצמו, שלוהו עד בית הקברות, וידעו כלם כי בכך פעל לו מקום של כבוד בגרעין.

מאורות

רבי יהודה עיזאש מאלג'יר
ליום ההולולא א' פתשרי, ראש השנה, תככ"א

מצאצאי אחת משל המשפחות הגדולות באלג'יר מיוצאי ספרד: ברחיים, בוראלדי ועיזאש, וסמנדי: בני - בוראלדי, חיי - ברחיים, ומזוני - עיזאש בערבית אלג'ירית. מצעירותו שמש בדרך באלג'יר, ולאחר מכן התמנה לרב העיר הגדולה והנהיג את נשיאותו בקמה. הוא שמר על-כל המנהגים הקדומים בעיר, כפי שהנהיגו גדולי הדורות הריב"ש והרשב"ץ, אולם פאשר החלו לנשב רוחות זרות ברחוב היהודים, נשבע שבועה חמורה על-דעת המקום שאין לו התרה עולמית, "לעזוב את מקום שבתו ושבת אבותיו, ולעלות לארץ ישראל". בני קהלתו שהעריצוהו מאד, נסו להניאו ממחשבתו, ולבסוף נכנע לרצונם בעלי-כרחו, שכן הימים היו ימי מלחמה והדרכים בחזקת סכנה, רק לאחר כ"ח שנים, בחדש אלול תקט"ז, יצא מאלג'יר כדי לעלות לארץ ישראל, וברכו עבר בליוורנו, שם התקבל בכבוד גדול. בהגיעו ארצה, התמנה לראב"ד ירושלים ובראש ישיבת "בנסת ישראל" על-מקום ה'אור החיים", עמו היה בקשרי מקהבים בהלכה ודארה בעולות לארץ ישראל. רבי יהודה לא האריך ימים בירושלים, ונפטר בראש השנה תככ"א, שהיה גם יום לדתו, כפי שהעיד על-עצמו בחבורו על אכן העיר, שנולד בראש השנה שחל בשבת, ונטמן בהר הזיתים. שלשה חבורים הדפים בימי חייו, והם שו"ת "בית יהודה", "לחם יהודה" על הרמב"ם, ו"בני יהודה". בניו הדפיסו חבורים נוספים שלו, בהם דרשות ופרושים, וכן פאורים בשלחן ערוך.

יוסיף דעת

אחת התמיהות המפורסמות, היא הספק שנבל בדברי ימי ישראל על התרועה אם דומה לגניחות ארוכות או ללילות קצרות ותכופות, שבעטייה קבע רבי אבהו את התקנה לתקוע סברים ותרועה, והבליא היא כיצד נוצר הספק, לאחר שהמסורת עוברת במדויק בעם ישראל מדור דור, ולמה לא שאל כלי-אחד את-אביו ואת-זקנו כיצד צריך לתקוע, וכעין זה מצאנו במסכת ברכות לגבי תקנת עזרא, שמתקו: "ונחזי עזרא היכי תיקו?" אולם כבר כתבו התוספות, ש"רק בדבר הרגיל בכל יום הוא, על-כן אנו זוכרים", שאלה זו נשאל רב האי גאון בידי מר רב בהולו מקוראן שבתונים, ומשערים שהספק החל לנקר בלבם כתוצאה מוויכוחיהם עם שכניהם הקראים, וכך גם היתה כנראה סיבת תחיבת האיגרת הידועה של רב שרירא גאון, כדי להוכיח את אמיתותה של מסירת התורה מדור לדור. בתשובתו, ענה רב האי גאון להבליא על השאלה, שמימות נביאים ראשונים היה משמע לשון תרועה גניחה או יללה, והיו שהיו מריעים יבבות קלות ומהם יבבות כבדות שהן סברים, וכולם יוצאים ידי חובה, וכשבא רבי אבהו תיקן שכולם יעשו מעשה אחד, כדי שלא ייראה דבר שההדיוטות רואים אותו כחלוקה. דבריו מתפרשים, שבמשך הדורות עקב שינוי הקולות ומזג האוויר במדינות השונות בגלות, נוצרו קולות שונים, והוא קבע מנהג אחיד. וכך כתב היעב"ץ שאין כאן חילוק עניין אלא חילוק מעשה, ומוכיח זאת מכך שאפילו בזמנו מנהיג הארצות חלוקים בתרועה עצמה, כי יש בה 'שינוי גדול בין האשכנזים והספרדים ואנשי פולניא, שהללו עושין אותה ענין טרומיטין, והללו עושין אותה טוט-טוט'. אולם יש מהראשונים שחלקו וסברו, שהספק נפל מעיקר הדין באורך הגלות ואין אנו יודעים היאך היא, ובודאי בדורות הראשונים נהגו בתרועה כמו שהראה למשה, אלא שאין הדורות שווים בתרועה, וכדברי הריטב"א, "יש קול מגנן לדור שעבר וחזר קול ממור לדור אחר, ולא היו בדורות האחרונים מריעים על שברם כדרך הראשונים".

בְּלִמְזוֹנוֹתָיו שֶׁל־אָדָם קְצוּבִים לֹא מֵרָאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה

מַעֲשֵׂה נִפְלָא, אוֹתוֹ סֵפֶר רַבִּי יוֹסֵף מִשָּׂאשׁ מִתְלַמְסָן, מִמֶּנּוּ נִתֵּן לְלַמֵּד שְׁכָל־מִזְוֹנוֹתָיו שֶׁל־אָדָם קְצוּבִים לֹא מֵרָאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלֹא יוֹעִילוּ לוֹ כָּל הַשְׁתַּדְּלוּתָיו בְּמִשְׁחָה הַשָּׁנָה כְּדִי לְהַגְדִּיל אֶת־מִזְוֹנוֹ. וְיָמִי שֶׁמִּתְעַקֵּשׁ לְהַרְוִיחַ אֶת־שָׂלוֹ שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ הַיֶּשֶׁר, סוֹפֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא נִפְסָד וְנֹזֵק מִכֶּף. הַמַּעֲשֵׂה אֵרַע בְּיָמָיו שֶׁל רַבֵּנוּ יִחְיָאל מִפְּרִיס, מְגִדוּלִי בְּעָלִי הַתּוֹסְפוֹת, הַמְּכַנֶּה 'הַחֲסִיד', שֶׁנִּי צוּרְפִי זָהָב הַתְּגוּרָרוֹ בְּשִׁכְנוֹת הַיְּהוּדִים, בְּקִרְבַּת בֵּיתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ יִחְיָאל, וְשָׁמָּה יַעֲקֹב אֲבוֹדָהָם וְנִפְתְּלִי עֲזָרְיָה. עַל־אֵף שֶׁשִּׁנְיָהם עָסְקוּ בְּמַלְאכָה אַחַת, וּמִשְׁבַּע הַדְּבָרִים הָיוּ אֲמוּרִים לְהַתְחַרְוֹת זֶה בָּזֶה, הָיוּ יָדִידִים מְשֻׁבָּעִים וְסִיעוּ זֶה לָזֶה בְּעִסְקֵי הַזָּהָב וְהַתְּכָשִׁיטִים. הָיָה זֶה בְּיָמֵם הַסְּמוּכִים לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּאִשְׁרֵי שֶׁנִּי הַחֲבָרִים הַתְּנַעֲדוּ יַחַד זֶה עִם־זֶה, וְלֹאֲחֵר שֶׁשׁוּחָחוּ בִּינֵיהֶם עַל הַהֲכָנוֹת לְקִרְאָת יוֹם הַדִּין הַקָּרֵב וְכָא, נִעְנָה אֶחָד מֵהֶם וְאָמַר לַחֲבֵרוֹ: "יְדוּעִים לָךְ בּוֹדָאי דְּבָרֵי חֲז"ל, כִּי מִזְוֹנוֹתָיו שֶׁל־אָדָם קְצוּבִים לֹא מֵרָאשׁ הַשָּׁנָה, וְבִיּוֹם הַדִּין הַקָּרוֹב אֲסִיפֶן, עֲתִידִים בְּשָׁמַיִם לְקַבֵּל אֶת הָרוּחַ שְׁאֵנוּ עֲתִידִים לְהַרְוִיחַ בְּשָׁנָה הַקָּרוֹב. הִבֵּה וְנִתְעַנָּה שִׁנְיָנוּ, וְנִבְקֵשׁ שִׁירָאוֹנוּ בְּחִלּוֹמֵנוּ לְכִלֵּי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִזֶּה הַסְּכּוּם שֶׁנִּגְזַר עָלֵינוּ". אֲנִשִּׁים כְּשֵׁרִים הָיוּ שִׁנֵּי צוּרְפִי הַזָּהָב, וְאִמָּנָם בַּעַת שִׁשְׁנוֹ אֶת־שִׁנְתָּם לְכִלֵּי יוֹם הַדִּין, רָאוּ בְּחִלּוֹמָם אֶת הַסְּכּוּם הַכִּלְלִי שֶׁל רוּחֵיהֶם בְּשָׁנָה הַעֲתִידָה. אֵךְ בְּעוֹד הַשְׁתַּף הָרָאשׁוֹן יַעֲקֹב אֲבוֹדָהָם, רָאָה בְּחִלּוֹמוֹ כִּי עֲתִיד לְהַרְוִיחַ מֵאֵתִים זָהוּבִים, רָאָה חֲבֵרוֹ בְּחִלּוֹמוֹ כִּי הוּא עֲתִיד לְהַרְוִיחַ רַק מֵאָה וְחֲמִשִּׁים. הַבָּקָר אוֹר, וְהַשִּׁנָּיִם הַשְּׂכִימוּ וְנִפְגְּשׁוּ זֶה עִם־זֶה, כְּשֶׁהֵם נִתְנָגִים עֲדוֹן תַּחַת הַשְּׁפַעַת הַחֲלוּם הַמַּרְעִישׁ. כְּדִי לְהוֹצִיא מֵלִבָּם אֶת־הַסֶּפֶק שֶׁמָּא חֲלוּם הֵבֵל הוּא, הִלְכוּ הַשִּׁנָּיִם אֶל רַבֵּנוּ יִחְיָאל, וְסִפְרוּ לוֹ אֶת־הַמֶּאֱרָע בִּלְוֵי הַצִּיעַ לָהֶם הָרַב, לְרֹשֶׁם בְּפִנְקָסֶם אֶת־כָּל הַכְּסוּתֵיהֶם בְּשָׁנָה הַעֲתִידָה עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַבָּא, וּבִסּוֹף הַשָּׁנָה יַעֲרְכוּ אֶת־הַסְּפּוֹם הַשָּׁנָתִי וְיִרְאוּ אִם אִמָּנָם הַחֲלוּם הָיָה אֱמֶת.

הַשָּׁנָה הַחֲלָה, וְשִׁנֵּי הַשְׁתַּפִּים עָמְדוּ בְּמִשְׁמִיתָם וְרִשְׁמוּ כְּלִי־פְרוּטָה שֶׁנִּכְנָסָה לְאוֹצְרָם. יוֹם אֶחָד, הַתְּגַלַּע בֵּין שִׁנֵּי הַצּוּרְפִים סִכְסוּף מִזְוִנִי. הָיָה זֶה לְאַחַר שִׁשְׁנֵיהֶם הִשְׁקִיעוּ כֶּסֶף רַב בְּרִכִּישַׁת תְּכָשִׁיטִים יְקָרִים שֶׁהוֹבִאוּ מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה, וְכִאֲשֶׁר סִימּוֹ לְמִכְרָם אֶת־כָּל הַתְּכָשִׁיטִים בְּרוּחַ נָאָה, הַתִּישְׁבוּ לַעֲרֹף אֶת־הַחֲשׁוֹב. "הִבֵּה נַחֲלֵק אֶת הָרוּחִים לְשִׁנֵּי חֲצָאִים, כִּפִּי שֶׁהִשְׁקַעְנוּ מִחֲצָה עַל־מִחֲצָה", הִצִּיעַ הַשְׁתַּף הָרָאשׁוֹן, אוֹלָם הַשְׁתַּף הַשִּׁנֵּי מִחָה בְּתַקָּף וְטָעַן כִּי חֲלָקוֹ בְּרוּחִים אֲמֹר לִהְיוֹת גְּדוּל יוֹתֵר, בְּטַעֲנָה שֶׁהוּא הִשְׁקִיעַ שִׁנֵּי שְׁלִישִׁים בְּקֶרֶן וְלֹא רַק חֲצִי, וְלָכֵן עָלִי לְקַבֵּל שִׁנֵּי שְׁלִישִׁים גַּם בְּרוּחִים. לְאַחַר שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְעִסְקַת הַשְּׁוֹה, הַתִּישְׁבוּ שִׁנֵּי הַצּוּרְפִים לְפָנֵי רַבֵּנוּ יִחְיָאל שֶׁיִּפְסַק בִּינֵיהֶם אֶת־הַדִּין. "בִּידֵי מִי הִיוּ הַתְּכָשִׁיטִים מִנְּחִים, וְיָמִי מִחֲזִיק בְּרוּחִים?" שָׁאַל הָרַב, וַיַּעֲקֹב הַשְׁתַּף הָרָאשׁוֹן אָמַר: "בִּידֵי הִיוּ הַתְּכָשִׁיטִים וְהָרוּחִים פֶּלֶם נִמְצָאִים תַּחַת יָדִי". "הֵאֵם יֵשׁ לָכֵם עֵדִים אוֹ שֶׁטֹּר עַל בְּצוּעֵי הַעֲסָקָה בִּינֵיהֶם?" שָׁאַל רַבֵּנוּ יִחְיָאל, וְכִשְׁנִעְנָה בְּשִׁלְיָה, אָמַר: "אֲסִיפֶךָ, יַעֲקֹב הוּא הַמְּחֻזָּק, וּמִפְּיּוֹן שֶׁכָּף עַל־שְׁתַּף לְהִבִּיא רָאָה שֶׁהוּא הַצּוּדָק. וּמִפְּיּוֹן שְׁאִין לוֹ רָאָה אוֹ עֵדִים, יִשְׁבַּע יַעֲקֹב שֶׁטַעֲנָתוֹ אֱמֶת וַיִּקְבַּל אֶת מִחֲצִית הָרוּחַ מִן־הַעֲסָקָה. לְשִׁמְעַת הַדְּבָרִים נִבְהַל יַעֲקֹב הַצּוּרְפִי, וְהוּא אָמַר מִיֶּד: "לִהְשָׁבַע? חֲלִילָה לִי לַעֲשׂוֹת כֵּן. אִמָּנָם בְּרִי לִי שְׁאֵנִי צוּדָק, אוֹלָם מַעֲדִיף אֲנִי לוֹתֵר עַל־חֲלָקִי וּבִלְבָד שֶׁלֹּא לְהִשָּׁבַע עַל־אֱמֶת". הַסֶּפֶק יַעֲקֹב בְּשִׁלֵּשׁ הָרוּחַ, וְיִתֵּר עַל הַהִפְרָשׁ שֶׁהִגִּיעַ לוֹ לְדִבְרָיו, שֶׁהִסְתַּפֵּם בְּשִׁשְׁרָה זָהוּבִים. גַּם סְכּוּם הָרוּחַ הַלֵּזָה נִרְשַׁם בְּפִנְקָסִים, וְכָף הַמִּשְׁכִּיבֵי הַשִּׁנָּיִם לְרֹשֶׁם אֶת־רוּחֵיהֶם עַד סוֹף הַשָּׁנָה. בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הַתִּישְׁבוּ שִׁנֵּי הַשְׁתַּפִּים לַעֲרֹף אֶת הַמֶּאֱזֵן הַשָּׁנָתִי, וְהִנֵּה הַתְּבַרֵּר כִּי יַעֲקֹב הַרְוִיחַ בְּאוֹתָהּ שָׁנָה מֵאָה שְׁמוֹנִים וְתִשְׁעָה זָהוּבִים, אַחֲד־עֶשְׂרִי זָהוּבִים פָּחוֹת מִמָּה שֶׁרָאָה בְּחִלּוֹמוֹ, וְנִפְתְּלִי הַרְוִיחַ מֵאָה שָׁשִׁים וְאַחַד זָהוּבִים, אַחֲד־עֶשְׂרִי זָהוּבִים יוֹתֵר מִהַחֲלוּם. כָּאוֹ הַשִּׁנָּיִם אֶל רַבֵּנוּ יִחְיָאל, וְהוּא פָּנָה אֶל־הַשְׁתַּף הַשִּׁנֵּי וְאָמַר: "עֲכָשׁוּ נֹזְכֶתָה לְדַעַת, כִּי הַצּוּדָק הִיָּה עִם חֲבֵרִי יַעֲקֹב, שֶׁהִשְׁתַּפּוֹת בִּינֵיהֶם הָיְתָה לְמִחֲצִית הָרוּחַ וְלֹא לְשִׁלֵּשׁ וְשִׁלִּישִׁים". סָרַב נִפְתְּלִי לְקַבֵּל אֶת־הַדִּין וְטָעַן: "כִּי־צָדִיק יִתְכַּן שֶׁהַחֲלוּם הָיָה אֱמֶת? הִרִי הַהִפְרָשׁ בִּינֵיהֶם הִיָּה עֲשָׂה זָהוּבִים, וְעֲכָשׁוּ נִמְצָאוּ אַחֲד־עֶשְׂרִי?" וַיַּעֲקֹב הַשְׁתַּף הָרָאשׁוֹן עֲנָה מִיֶּד: "זָהוּב אֶחָד שְׁלֹמִיתִי מִכִּיסִּי לְסוֹפֵר שֶׁתֵּבֵב אֶת כֶּתֶב הַתְּבִיעָה וְהַשְׁלִיחַ שֶׁהִזְמִין אוֹתָהּ לְדִין, וְזֶה פֶּשֶׁר הַדְּבָר". אוֹלָם נִפְתְּלִי סָרַב לְקַבֵּל אֶת־הַדְּבָרִים, וְעַל־אֵף שֶׁרַבֵּנוּ יִחְיָאל הִצִּיעַ לוֹ בְּדִבְרֵי נֶעֱם לְהָשִׁיב אֶת־הַהִפְרָשׁ בִּינֵיהֶם כְּדִי לֵאמֹר אֶת־הַחֲשָׁבוֹ, הַמִּשְׁיָד לַעֲמֹד עַל־שָׂלוֹ וְטָעַן שֶׁדְּבָרֵי חֲלוּמוֹת אֵינָם מַעֲלִים וְאֵינָם מוֹרִידִים. שׁוּב בָּלַע יַעֲקֹב אֶת־הָעֶלְבּוֹ, פָּנָה לְחִנּוּתוֹ וְהַחֲלִל לְקַבֵּל אֶת־פְּנֵי הַקּוֹנִים. בְּאוֹתוֹ יוֹם, הִמָּתָה חִנּוּתוֹ לְמַעֲלָה מִן־הַמַּדָּה, וְכִאֲשֶׁר נִעַל אֶת־הַחֲנוּת בְּשִׁעוֹת הַצָּהָרִים, רָאָה כִּי בִּידוֹ רוּחַ נָקִי שֶׁל אַחֲד־עֶשְׂרִי זָהוּבִים. הַצּוּרְפִי הַשִּׁנֵּי נִפְתְּלִי, לַעֲמֶת זֹאת, יִשָּׁב כִּלְיָהִים בְּחִנּוּתוֹ, וְאִפְלוּ קוֹנָה אֶחָד לֹא דָרָךְ עַל־מִפְתָּנוּ. כְּשֶׁנִּעַל אֶת־דִּלְתוֹ כְּכַאֲבִילֵב וּפָנָה לְבֵיתוֹ, נִתְקַל בְּדֶרְכּוֹ בְּדוֹכָן שֶׁל כְּלִי־זִכְרוּתִי שֶׁעָמַד בְּשׁוּק, וְכִלְיָהִים שֶׁעָלִיו נִשְׁבָּרוּ, וְהוּא עֲצָמוֹ נִפְלַע עֲלֵיהֶם וְנִפְצַע בְּפָנָיו וּבִגְדָיו. "מָה עָשִׂיתָ?" הָרִים עָלָיו בְּעַל הַדּוֹכָן אֶת־קוֹלּוֹ, וְגִרְרוּ בִּכְחַ אֶל בֵּית הַמִּשְׁפָּט כְּדִי לִתְבַּע אוֹתוֹ עַל־הַנִּזְקִים שֶׁנָּסַם לוֹ. וְיָמָה הָיָה גְבוּהַ הַקֶּנֶס שֶׁבֵּית הַמִּשְׁפָּט גִּזַּר עָלָיו? אַחֲד־עֶשְׂרִי זָהוּבִים! בְּנִי־בֵיתוֹ הַמִּתְנִי לוֹ עַד־בּוֹשׁ, וְנִתְרַדַּח כְּשֶׁחֲזַר בְּצוּעֵי זָבִידָם, וּפָנָיו אֲבִלִים. לְשִׁמְעַת הַלְאוֹתָיו, הַתְּפַעֲמוּ בָּלֶם אֶל מוֹל נִפְלְאוֹת הַהִשְׁתַּחֲוָה הָעֲלִיוֹנָה, שְׁאִין אָדָם נֹזֵעַ בְּמוֹכָן לְחִבְרוֹ אִפְלוּ כְּמִלָּא נִימָה. לְאַחַר שֶׁהִתְאוּשַׁשׁ, פָּנָה הַצּוּרְפִי אֶל בֵּיתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ יִחְיָאל מִפְּרִיס, לְשֵׁם הַזְמָן גַּם חֲבֵרִי יַעֲקֹב. לְאַחַר שֶׁגִּלְלֵל אֶת־הַמֶּאֲרָעוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו, בִּקֵּשׁ אֶת סִלְחָת חֲבֵרוֹ, וַיַּעֲקֹב שׁוּב הַתְּגַלָּה בְּאִצְלִילוֹת נִפְשׁוֹ וּמַחֲל לוֹ בְּכִלְיָלָב. וּמֵאֵז הָיָה רַבֵּנוּ יִחְיָאל נוֹהֵג לְסַפֵּר זֹאת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּמַעֲזֵר אֶת־הַקֶּהֶל לְאִמָּנוּהָ וּבִטְחוֹן. ♦

פְּנִינֵי אוֹר הַחַיִּים

מְדַבְּרֵי הָאוֹר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ

הַנִּעְנָה פֶּה בַּעֲבוּר לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּמוֹ אֲרֻכָּה יָמִים. וּבְעֶשְׂרֵת יָמֵי תְשׁוּבָה, עָלֵינוּ וְנִשְׁתַּחֲוֵנוּ עַל־קִבְרֵנוּ שֶׁל אוֹתוֹ הַצִּדִּיק הוֹשִׁי הָאֲרָכִי, וְאִמָּנוּ עָלֵינוּ סִלְחוֹת וְתַחֲנוּנִים כָּל בֵּית מִדְּרָשְׁנוּ עַל־מַעֲלָתָם, וְלִמְדָנוּ עָלֵינוּ מִשְׁמֶרֶת. וְחִזְרָנוּ וְעָלֵינוּ אֶל הָהָר הַקְּדוּשׁ הַר־הַפָּרְמֶל אֶל מִצְרַת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא ז"ל, וְהַבִּאֵנוּ שָׁם סֵפֶר תּוֹרָה, וְעִשְׂנוּ שָׁם יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּלָנוּ, גְּדוּלִים וְקִטְנִים, וְזוֹ הִיא הַמַּעֲרָה שְׁאִמְרוּ עָלֶיהָ בְּמִנְרָא שֶׁלֹּא זֶה שְׂכִינָה מִמֶּנָּה, וְשָׂאֵם יִתְחַב מִמְּקוֹם הַסְּתוּם אֲשֶׁר בָּהּ כְּמִלָּא מַחֲסֵ סוֹקִית, הִיָּה מִתְמַלֵּא כְּלִי־הַעוֹלָם כָּלוֹ אוֹרָה. אִם נִבְּאוּ לוֹמַר אִפְּן מַעֲרָה זוֹ, יִתְפַּלֵּל הָאָדָם וְיִאמַר בְּרוּךְ שֶׁכָּכָה לוֹ בְּעוֹלָמוֹ. וְהִיא עַל־יָהּ הַאֲפֹן: חֲנֹךְ שֶׁלָּה שָׁוָה כְּאִלּוּ עִשְׂנוּ מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמֶן, וּבִגְבוּהָ כְּמוֹ שִׁנֵּים עֶשְׂרִי אֲמוֹת וּבְאֶרֶץ עֶשְׂרִים אֲמוֹת וְרֻחָהּ שִׁנֵּים עֶשְׂרִי אֲמוֹת, וְכִלְיָהִי וְקִירוֹתֶיהָ אֲבָן אַחַת. רַבִּי אֲבָא הָיָה מְנַשֵּׁק בִּימֵי דַּעֲבוּ, לְפִי שֶׁהִיא אֶרֶץ קְדוּשָׁה. וְאִדְעֵלְפִי שֶׁכְּתוּב הַתּוֹסְפוֹת כִּי יֵשׁ חֲלָק בַּעֲבוּ שְׁאִינוּ מְקֻדָּשׁ, כְּכָאן יְדוּעַ לָהֶם הַמְּקוֹם הַהוּא שְׁאִינוּ מְקֻדָּשׁ, וְיָדוּעַ וּמְפָרָסֶם הַמְּקוֹם הַקְּדוּשׁ. הַצִּדִּיקִים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵינוּ: הוֹשִׁי הָאֲרָכִי, אֲלִישֵׁה בְּרִשְׁפֶּט, רַבִּי יְהוֹדָה בְּרַבְּבָא מְעִשְׂרָה רוּחֵנוּ מְלֻכּוֹת, רַבֵּנוּ הַקְּדוּשׁ, שְׁמוּאֵל הַקָּטָן, עֲקִיבָא בְּרַמְהֶלְלָל, עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם. אֲשֶׁר בְּשִׁבְרֵל אֶחָד מֵהֶם רָאוּ לְאָדָם לְבוֹא מִסּוֹף הָעוֹלָם לְהִיּוֹת לוֹחֵף עֲפֹרֶת רִגְלָיו. וְהִיָּה בְּסוּמָן וְהַצְלִיחַ עַל־מַעֲלָתָם, מְדַרְשׁ נִסְתָּה יִשְׂרָאֵל נִפְתַּח בֵּינֵם רֹאשׁ חֹדֶשׁ חֲשׁוֹן תַּק"ב. וְהִי רָצוֹן שִׁיְהִיָּה לָכֵם לְטוֹבָה וְלִשְׁמִיחָה, וְלִזְכוּת רַב בְּעוֹלָם הָזֶה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּל הַבָּאִים מִירוּשָׁלַיִם וּמִצַּפֵּת וּמִטְבֵּרְיָא, וְיִרְאָה אֶת הַלְמוּדֵי הָזֶה כְּלִיָּהִים וְקִצַּת מַחֲלִילָה בְּאֶפְרָן נָאוֹת. וְיִצְאִים וְאִמְרִים אֲשֶׁר הָעַם שֶׁכָּכָה לוֹ, אֲשֶׁרִי מְחֻזְקִיו, אֲשֶׁרִי תוֹמְכוֹ שֶׁכָּבוֹ לָכֶךָ.

(מִסְתַּבֵּן שֶׁכְּתוּב אֶחָד מִמִּשְׁתַּחֲוִי וְהַסְפֵּק עַל הָאוֹר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל)

דְּבָרֵי הַיָּמִים

בְּיוֹם א' בְּתַשְׁרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, תל"ב שָׁנָה לְאַחַר חוֹרְבָן בֵּית שֵׁנִי, דְּהִינּוּ בִּשְׁנַת ד'ר"ס, בִּשְׁנַת חֲתִימַת הַתְּלִמּוֹד הַבְּבִלִי, אוֹ זְמַן־מָה קוֹדֶם לָכֵן, נוֹלַד הִילַד הַפְּלָאִי נַחְמָן קְטוּפָא בְּכַפֵּר בְּרַעַם שְׁבַגְלִיל. שָׁם הוֹרִיו פִּינְחָס בְּיָאִיר (אֵינוּ הַתְּנַא הַיְּדוּעַ שְׁקָדִים לוֹ) וְרַחֲלִל, וְנִקְרָא נַחְמָן עַל־שֵׁם נַחֲמַתָּם שֶׁנוֹלַד לָהֶם לְאַחַר שְׁהוּי חֲשׁוּכֵי בָנִים שְׁנִים רַבּוֹת. מִיֶּד עִם לִידוֹתוֹ, הַחֲלִל הִילַד הַפְּלָאִי לְדַבֵּר דְּבָרֵי תּוֹרָה, וּבְאִבּוֹ שִׁנְדָּהּ מִכֶּר, הַשְׁתִּיקוּ. מֵאֵז לֹא פָצָה הִילַד אֶת־פִּיּוֹ, וּבִיּוֹם שְׁמִלְאוֹ לוֹ י"ב שָׁנִים, הַחֲלִל לִנְבֵּא אֶת הַעֲתִיד לִהְיוֹת עַד בֵּיאַת הַמִּשִּׁיחַ, וּמִשְׁשִׁיִּים אֵת נְבוֹאוֹתָם נִפְל וְנִפְטָר, וְלָכֵן נִקְרָא קְטוּפָא מִפְּנֵי שֶׁנִּקְטַף בְּדַמִּי יָמָיו. וְנִבְאוֹתָיו הַפְּלָאִיּוֹת נִכְתְּבוּ בִּסְפֵר "נְבוֹאוֹת הִילַד", בוֹ נִבְאוּת חֲמִשׁ נְבוֹאוֹת שְׁנִיבָא בְּלִשׁוֹן הָאֲרָמִית וּבִסְפֵר אֶל־י"ה בִּית, כְּעֵין פִּיּוֹת בַּחוּרִים, וְבוֹ הוּא נִמְנָב עַל הַמַּלְחָמוֹת הַעֲתִידוֹת לִהְיוֹת טָרֵם בֵּיאַת הַמִּשִּׁיחַ. הָרָאשׁוֹן שְׁגִילָה אֶת הַסֵּפֶר הִיָּה רַבִּי אֲבָרָהָם ב"ר אֲלִיעֶזֶר הַלֵּוִי הַזֶּקֶן שׁוֹי בְּזִמְנֵי גִירוּשׁ סַפְרָד, וְהִיָּה גִיסוֹ שֶׁל רַבִּי אֲבָרָהָם זְכוֹת כֶּעַל "סֵפֶר יוֹחֲסִין", וְהוּא כּוֹתֵב בְּהַקְדָּמָה, כִּי הַסֵּפֶר נִמְצָא בַּחוּרְבָה בְּטַבְרִיָּה מֵאוֹת שָׁנִים קוֹדֶם לָכֵן, וְהוּא נִשְׁלַח לַחֲכָמֵי צִרְפַת עַל־יְדֵי רַבִּי דוֹד הַגִּנְדִּי נָכַד הַרְמַב"ם. רַבִּי אֲבָרָהָם כָּתַב פִּירוּשׁ לְדְבָרֵי הַנְּבוּאָה, אוֹלָם הַדְּבָרִים נוֹתָרִי חֲתוּמִים וְנִסְתָּרִים וְאִין אִישׁ יוֹדֵעַ אֶת פֶּשֶׁרֶם. הַסֵּפֶר נִדְפַס לְרֹאשׁוֹנָה בְּסוֹף הַסֵּפֶר 'נְגִיד מִצְוָה' לְרַבִּי חַיִּים צִמָּה, וּמִשָּׁם בְּמַהֲדוֹרוֹת רַבּוֹת. פִּירוּשׁ נוֹסֵף עַל הַנְּבוּאָה כָּתַב הַמִּשְׁכִּיל הַנוֹדַע יַחֲזָק הַלֵּוִי סְטֵנוֹב מְבִרְלִין וְהוֹצִיאָה לְאוֹר בְּבִרְלִין תַּקנ"ג בְּטַעֲנָה שְׁמַצָּה בִּיאוֹר חֹדֶשׁ בְּכַתְבִּיד, אוֹלָם נִרְאָה שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ כָּתַב אֶת הַבִּיאוֹר וְתַלָּה בוֹ בּוֹקִי־סִרְיִי כְּדִרְכוֹ. כְּבָרִיָּהם שֶׁל נַחְמָן קְטוּפָא וּבְאִבוֹ נִמְצָא עַל־פִּי הַמַּסּוֹרֶת בְּכַפֵּר בְּר

משבח

מטעים

נאחז בסבך בקרני (בראשית כב, יג)

בטעמי מאריך טרחא אנהתא, רמז לדברי המדרש, שבכל הדורות נאחזים בני ישראל בעברות ומסתבכים בצרות, וסופם להנאל בקרני שליאל, שנאמר ו'ה' אלקים בשופר יתקע, ויהי שואח המאריך טרחא תבוא אנהתא, ועוד רמז יש כאן לדברי חז"ל: אמר הקב"ה, יהיו תוקעים לפני בקרן הזה בראש השנה, ואני סולח לעוונותיהם, וכן, למה תוקעים בשנה יושבים ועומדים? לערבב את השטן, ופרש רש"י שעלידי שמאריכים לקום את המצוה, מסתמכים טענותיו. וזה מאריך טרחא, שטוהחים ומאריכים בתקיעת שופר, עלידי זה באה האנהתא והמנוחה, (פני יוסף)

בחורש השביעי באחד לחורש (ויקרא כב, כד)
בקרמא ואולא, כי בתורה לא התפרש שראש השנה הוא יום הדין, שלא נסמך עליו לתשובה אלא נקדים ונגעשה תשובה לפניו, (דרושי הרמב"א)

מקרא קדש יהיה לכם (במדבר כט, א)

תבת יהיה בטעם מנה שנקרא שופר חולק, לרמז לתקיעת שופר שהולך ומביא את תפלות ישראל, ובפרשת אמר בפסוק יהיה לכם שבתון זכרון תרועה, תבת יהיה בשופר מהפך, לרמז לתקנת חז"ל, שאם יחול ראש השנה בשבת אין תוקעים בו, ושם נאמר שבתון המרמז לשבת, (פני יוסף)

מדגש

כתב הטור: "ותקנו להוסיף בברכת מנן אברהם זכרנו לחיים, כי בחיים נוכל לשון זכירה, ויש במטבע זה י"א תבות כנגד י"א תבות שבפסוק 'החפץ אחפץ מות רשע' וי"א תבות שבפסוק 'ובשוב רשע מרשעתו', וכן יש בפסוק 'עודו בה עשרה', ויש בזה ס"ח אותיות כמנין חיים כנגד ס"ח תבות שיש בפרשת הקרננות של ראש השנה בפניהם, וכנגד ס"ח אלפין שהן בעשרת הדברות". רבות נחקקו מפרשי הטור להסביר את דבריו, שכן פסוק 'ובשוב רשע' כפי צוטטו שליטור לא מופיע בתנ"ך בלשון זו, והנחש ביחזקאל שונה וגם יש בו י"ב תבות ולא י"א, ובפסוק 'עשרה' יש ט"ו תבות, ובפסוקים גם אין ס"ח אותיות, וכן נוסח 'זכרנו' אין ס"ח אותיות, והפית יוסף נחקק לומר זכרנו מלא בוא"ו ויז"ה, מותינו בוא"ו או יז"ה, אך אינו מדקדק, ורבים תרצוהו באפשרושים.

ממלך

בעיר סלונים התגורר משכיל אחד, שהיה מזולל בדברי חכמים ובמנהגי ישראל. פעם עמד וקלגל על מנהגי ישראל להטביל את פרוסת 'המוציא' בדבש כמנהג לאכל בראש השנה דבש ומיני מתיקה לסמנא טבא, ומצאו לו רמז בתבות דבש אשביעך שהן גימטריה חדש השביעי, הוא חדש תשרי. עמד שם פקח אחד, שדע שאותו משכיל ירד זה מכבר מנכסיו ופגש את רגלו לנושיו הרבים שאין להם ביצד להוציא ממנו את חובותיו הגדולים אליהם, ופסק לו את פסוקו: "שמע נא, מוטב להיות 'המוציא' בדבש, מאשר להיות 'המוציא מחברו'..."

שנה אחת, נסע רבי דוד מללוב אל רבו 'החזוה' מלבלין לראש השנה, ונטל עמו את תלמידו רבי יצחק מזורקי שהיה אז צעיר לימים. לפני תקיעת שופר, פנה רבי דוד עם תלמידו אל בית מדרשו של 'החזוה', כדי לשמע קול שופר, ובדרך שמעו קול תינוק בוכה מאחד הבתים. חמלו שניהם על התינוק הבוכה, ונכנסו אל תוך הבית, והנה הוא ריק מאדם. הבינו השנים, כי בודאי הלכו ההורים אל בית הכנסת כדי לשמע את התקיעות, ורבי דוד החליט להשאיר בבית כדי לשמור על התינוק הקטן ולשעשעו עד שוב הוריו, ואמר שפדאי היא נפש אחת מישראל כדי לאבד את התקיעות בעבודה. הציע התלמיד לרבי דוד ללכת לבית המדרש, שכן העדרו תמשך תשומת לב בלתי רגילה ואף יגרם בכך צער לרבים, והציע את עצמו להותיר בבית. שמע רבי דוד בקולו, אולם כשנכנס 'החזוה' ובקש להתחיל בתקיעות, הביט אנה ואנה ושאל: "היכן הוא רבי יצחק מזורקי?" לא הבינו החסידים את פשר השאלה, ולא הכירו את רבי יצחק שכנה על שם עיר הולדתו, שכן היתה זו הפעם הראשונה שהגיע לבלבין. היחיד שהבין את שאלת הרבי, היה רבי דוד מללוב, והוא שלח מיד שליח להביאו אל בית המדרש, והעמיד שומר אחר על התינוק. כל אותה שעה המתין החזוה ולא החל בתקיעות, ומיד כשנכנס רבי יצחק, פנה אליו ושאלו: "באיזו סגיה אתה עוסק בימים אלו?" השיב רבי יצחק וספר, כי עוסק הוא בסגיה שקרוב פסול לעדות בין לזכות ובין לשלילה. הביט בו 'החזוה' ושאל: "האם הקשה לך דברמה בסגיה זו?" ורבי יצחק השיב מיד: "כן, רבות התחבטתי והתקשיתי בסגיה זו. שהרי אם קרוב פסול לעדות כשהוא בא לזכות את הנדון, מתקבל הדבר עליהדעת. אולם מדוע הוא פסול לעדות כשהוא בא להעיד לחובתו?" נהנה הרבי מדבריו, ושאל: "נו, והאם מצאת תרוץ לקשיה גדולה זו?" ושוב השיב רבי יצחק ואמר: "כן, חשבתי לומר, כי כאשר אדם מעיד על קרוב לחובה, והוא מחיבו בתשלום, הופכת עדותו המחייבת, לעדות של זכות, כי בכך הוא פוטר את הנדון מענש בעולם הבא, שכן כפר על עצמו בעולם הזה על ידי התשלום". לשמע הדברים, אורו פניו של 'החזוה', והוא הרים את קולו ואמר: "רבותי, דעו לכם שהשטן המקטרג הביא ערמות ערמות של גבורות, כדי להוכיח את אשמתם שלישראל, וימי יעיד עליך? שאל הקב"ה, והשטן בקש שהקב"ה בכבודו ובעצמו יעיד עליהדברים, שכן בוחן כליות וכל הוא, וטענתו היתה כפיו, שמתר לאדם להעיד על קרוביו כאשר הוא מעיד לחובתם, ולכן מתר לו לקב"ה להעיד כנגד עם ישראל, על אף שהם בני קרוביו, מפני שהוא מעיד לחובתם. אולם עתה, כאשר רבי יצחק מזורקי, הוכיח בפלפולו את ההפך, כי גם לחובה אסור לקרוב להעיד, שכן כל החובה בעולם הזה גוררת זכות, ואם כרגע יחזיבו בני ישראל בדיון, הלא אחרי שיקבלו את ענשם יצאו זכאים, השתתק הקטגור ונסתתמו טענותיו". ובעוד צבור הנאספים שרוי בהתרגשות לשמע הדברים, סים 'החזוה' ואמר: "ומכיון שנשתתק הקטגור, הבה ונתקע בשופר", והחל בברכות התקיעות.

רבי ישראל טויסיג ממטרסדורף בעל "בית ישראל", היה רגיל לומר שיש להזהר מאד שלא לפגוע בשום אדם שיש לו חזקה לעבר לפני התבה, או לתקע בשופר, כי הדבר גורם לשפיכות דמים שליממש. ורגיל היה לספר מעשה בבעלת חזקה, שהיתה לו חזקה של שנים לתקע בבית הכנסת שבגער מטרסדורף, אולם כאשר נבחרו פעם גבאים חדשים, החליטו הללו לפטר ממשלתו, בטענה שאין כאן בעיר שום 'חזקות' שהן. בקש רבי ישראל מהגבאים שלא להעבירו מתפקידו, אולם הללו לא שמעו בקולו, וכבדו אדם אחר לתקע במקומו. אולם כאשר הגיע זמן התקיעות בראש השנה, לא הצליח הלה לתקע בשום אופן, וכשדבק רבי ישראל את השופר, מצא בו סדק הפוסל, והראה אותו לגבאים באמר: "הרי לכם ענש מן השמים". לאחר התפלה הזמין רבי ישראל את בעל התוקע הותיק לביתו, והוא תקע בשבילו את כל התקיעות.

ספרו פעם בראש השנה לרבי שלמה זלמן אוירבך, על בית הכנסת מסים ששם עמד בעל התוקע, איש מורם מעם ובעל רגש, ונעה בכבי בטרם החל בתקיעות. גער בו המקריא ואמר: "מה אתה בוכה? האם לפניי אכילת מצה גס-בן ממר אתה בכבי? אין טעם לכבי בטרם גשית מצוה". הצטער רבי שלמה זלמן מאד לשמע הדברים, והתבטא בכאב לב: "ביצד אפשר לבטל מאיש כשר מישראל, את ההרגש הנעלה שיש לו בטרם עומד הוא לקום מצות עשה דאורייתא".

שנה אחת כליל ראש השנה, נכנס המגיד רבי שלום שבדרון לתפלה ברביעם בבית הכנסת 'קהל חסידים' שבשכונת 'שערי חסד' בירושלים, ובטרם החלו להתפלל תפלת ערבית של ליל התקדש החג, בקשו ממנו הגבאים להשמיע לפני הקהל דברי התעוררות כמנהג קהלות רבות. פנה רבי שלום אל ארון הספרים, שלח משם את הספר 'שערי קדשה' לרבי חיים ויטאל, עלה עליהבימה, והחל להקריא משם את הדברים הללו: "והנה ענין המדות, הן מוטבעות באדם בנפשו, ולפיכך ענין המדות הרעות קשות מרועי העברות עצמן מאד מאד". הוא לא הרחיב את הדבור, המשיך לקרוא את דברי המוסר הנוקבים, ופרץ בכבי מר. כשסיים, חזר שוב עליהדברים, ויותר לא היה צריך כדי לעורר את הקהל לתקן את מדותיהם, שהוא עקר העבודה.

התשובה צריכה להיות בשמחה ובבטחון על חסד הבורא ברוך הוא, "כי לא יטש ה' עמו ונחלתו לא יעזבו". ולכן אפשר לומר הטעם לזה שאין נושלים על פניהם בערב בראש השנה, כדי להראות שאין צריך לכל על פניהם, רק לעמוד באהבה ובשמחה לפני המקום. (המגיד מקוניץ)